Senedd Cymru
Ymchwil y Senedd

Tipio anghyfreithlon yng Nghymru

Briff Ymchwil

Tachwedd 2025

www.senedd.cymru

Senedd Cymru yw'r corff sy'n cael ei ethol yn ddemocrataidd i gynrychioli buddiannau Cymru a'i phobl. Mae'r Senedd, fel y'i gelwir, yn deddfu ar gyfer Cymru, yn cytuno ar drethi yng Nghymru, ac yn dwyn Llywodraeth Cymru i gyfrif.

Gallwch weld copi electronig o'r ddogfen hon ar wefan y Senedd:
ymchwil.senedd.cymru

Gellir cael rhagor o gopïau o'r ddogfen hon mewn ffurfiau hygyrch, yn cynnwys Braille, print bras, fersiwn sain a chopïau caled gan:

Senedd Cymru
Tŷ Hywel
Bae Caerdydd
CF99 1SN

X: **@SeneddYmchwil**
Ymchwil y Senedd: **ymchwil.senedd.cymru**
Tanysgrifiwch: **Cylchlythyr**

© Hawlfraint Comisiwn y Senedd Cymru 2025
Ceir atgynhyrchu testun y ddogfen hon am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng cyn belled ag y caiff ei atgynhyrchu'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol na difrïol. Rhaid cydnabod mai Comisiwn y Senedd Cymru sy'n berchen ar hawlfraint y deunydd a rhaid nodi teitl y ddogfen.

Senedd Cymru
Ymchwil y Senedd

Tipio anghyfreithlon yng Nghymru
Briff Ymchwil

Tachwedd 2025

Awdur:
Liesl van de Vyver Blackman

Mae Ymchwil y Senedd yn cydnabod y gymrodoriaeth seneddol a roddwyd i Liesl van de Vyer Blackman gan Gyngor Ymchwil yr Amgylchedd Naturiol a alluogodd y briff ymchwil hwn i gael ei gwblhau.

Mae tipio anghyfreithlon yn drosedd ac mae'n cyfeirio at wastraff sy'n cael ei adael yn anghyfreithlon ar dir. Mae'n peri bygythiad i gymunedau a bywyd gwyllt, ac mae'n cael effaith negyddol ar iechyd meddwl oherwydd dirywiad yn ansawdd amgylcheddol cymunedau lleol.

Mae'r briff ymchwil hwn yn rhoi cyflwyniad i dipio anghyfreithlon yng Nghymru. Mae'n trafod trosedd tipio anghyfreithlon, yn ogystal a effeithiau ac achosion y drosedd. Mae'n rhoi trosolwg o strategaethau tipio anghyfreithlon cyfredol a blaenorol Llywodraeth Cymru, yn ogystal â bwrw golwg ar faint y broblem o dipio anghyfreithlon yng Nghymru heddiw.

Mae'n ystyried y cosbau a'r camau gorfodi sy'n gysylltiedig â thipio anghyfreithlon, yn ogystal â phwy sy'n gyfrifol am eu gorfodi. Mae'r briff hwn hefyd yn trafod pwysigrwydd camau gorfodi a newidiadau diweddar i reoliadau tipio anghyfreithlon.

Cynnwys

1. Cyflwyniad i dipio anghyfreithlon 1

Tipio anghyfreithlon fel trosedd 1

Effeithiau tipio anghyfreithlon 1

Achosion tipio anghyfreithlon 2

Achosion uniongyrchol 2

Achosion anuniongyrchol 2

Strategaethau tipio anghyfreithlon blaenorol Llywodraeth Cymru 3

Strategaethau tipio anghyfreithlon 2007-2015 3

Strategaeth tipio anghyfreithlon ers 2021 4

Grŵp Trawsbleidiol ar Daflu Sbwriel, Tipio Anghyfreithlon a Lleihau Gwastraff 4

2. Maint y broblem o dipio anghyfreithlon yng Nghymru 6

Casglu data am dipio anghyfreithlon 8

3. Cosbau am dipio anghyfreithlon a chamau gorfodi 10

Cosbau am dipio anghyfreithlon a thaflu sbwriel 10

Erlyniadau a chamau gorfodi 10

4. Cyfrifoldebau 13

Camau gorfodi gan awdurdodau lleol 13

Rheoliadau newydd a'r Uned Ar y Cyd ar gyfer Troseddau Gwastraff .13

1. Cyflwyniad i dipio anghyfreithlon

Tipio anghyfreithlon fel trosedd

Tipio anghyfreithlon yw'r term cyffredin a ddefnyddir i ddisgrifio **gwastraff sy'n cael ei adael yn anghyfreithlon ar dir**. Mae hyn yn cyfeirio at ddympio **gwastraff mewn lleoliad heblaw safle sbwriel awdurdodedig.**

Mae tipio anghyfreithlon yn drosedd o dan adran 33 o Ddeddf Diogelu'r Amgylchedd 1990 (Deddf 1990):

> a person shall not… deposit controlled waste, or knowingly cause or knowingly permit controlled waste to be deposited in or on any land unless a waste management licence authorising the deposit is in force and the deposit is in accordance with the licence.

Ar ben hynny, o dan **adran 34 o Ddeddf 1990**, mae dyletswydd ar berchnogion tai a busnesau i sicrhau bod eu gwastraff yn cael ei waredu'n gywir. Er enghraifft, bydd angen i ddeiliad tŷ wirio a yw'r person y maent wedi rhoi eu gwastraff iddo wedi'i awdurdodi i'w waredu (h.y. a oes ganddynt drwydded cludo gwastraff) neu nad ydynt yn gwaredu gwastraff mewn unrhyw fan heblaw am domen sbwriel awdurdodedig.

Effeithiau tipio anghyfreithlon

Mae tipio anghyfreithlon yn peri bygythiad i gymunedau a bywyd gwyllt drwy **trosglwyddo clefydau, llygredd, halogiad pridd a gwneud ardaloedd yn fwy agored i ddraenio a llifogydd**. Gall ansawdd amgylcheddol gwael mewn cymunedau lleol o ganlyniad i dipio anghyfreithlon hefyd gael **effaith negyddol ar iechyd meddwl a llesiant pobl, ac arwain at gynnydd mewn ymddygiad gwrthgymdeithasol**, sy'n aml yn effeithio'n anghymesur ar gymunedau mwy difreintiedig.

Mewn rhai ardaloedd o Gymru, dywed trigolion fod lefel y tipio anghyfreithlon yn achosi problemau o ran **gwerthu eu cartrefi**, ac mae rhai **trigolion yn dweud eu bod wedi rhoi'r gorau i hysbysu am achosion o dipio anghyfreithlon** oherwydd diffyg gweithredu gan gynghorau.

Er bod achosion o dipio anghyfreithlon **wedi gostwng ers 2006**, gwariodd awdurdodau lleol Cymru bron i **£2 filiwn** ar glirio achosion o dipio anghyfreithlon yn 2023-24, a gwariwyd dros **£65 miliwn** ar lanhau strydoedd yn yr un cyfnod. Mae'n bwysig nodi bod ffigurau gwariant ar dipio anghyfreithlon **efallai'n eithrio'r gost y**

mae tirfeddianwyr preifat yn ei hysgwyddo wrth gael gwared ar wastraff o'u tir.

Yn ôl Llywodraeth Cymru, mae **effeithiau economaidd a chymdeithasol** ehangach tipio anghyfreithlon yn cynnwys gostyngiad mewn twristiaeth mewn economïau lleol oherwydd effaith weledol negyddol sbwriel a thipio anghyfreithlon. Mae colli deunyddiau ailgylchadwy neu ailddefnyddiadwy hefyd yn tynnu oddi wrth nod Llywodraeth Cymru o sefydlu **economi gylchol yng Nghymru.**

Achosion tipio anghyfreithlon

Mae achosion tipio anghyfreithlon yn **amrywiol a gallant gynnwys ffactorau fel:**

- elw neu arbedion ariannol gan y troseddwr;
- diffyg cyfleusterau gwaredu gwastraff neu fynediad atynt; a
- diogi ac agwedd mai problem i rywun arall yw clirio'r gwastraff.

Achosion uniongyrchol

Gall tipio anghyfreithlon ddechrau ar raddfa fach gydag unigolion yn taflu sbwriel; canfu Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) fod **25% o boblogaeth Cymru yn teimlo ei bod yn dderbyniol gollwng neu adael rhywbeth os nad oes bin gerllaw.**

Mae **gwastraff sy'n gysylltiedig â busnes** yn achos cyffredin o dipio anghyfreithlon ar raddfa fwy. Er enghraifft, gall busnesau a diwydiannau gynhyrchu symiau mawr o wastraff a bydd rhai yn dewis tipio'n anghyfreithlon yn hytrach na thalu i'w waredu'n ddiogel. Lle mae cwmnïau'n talu am waredu, bydd rhai cwmnïau gwastraff yn codi tâl i gael gwared ar y gwastraff ond yna'n ei ddympio'n anghyfreithlon er mwyn osgoi costau cyfleuster gwastraff awdurdodedig.

Achosion anuniongyrchol

Dywed CNC fod **y cyllidebau llai sydd gan awdurdodau lleol, gan arwain at ostyngiad o ran gwaredu sbwriel a gwagio biniau gwastraff cyhoeddus**, yn achos anuniongyrchol tipio anghyfreithlon. Mae hyn yn cael sgil-effeithiau sy'n golygu y gall sbwriel gael ei wasgaru drwy ddulliau eraill, er enghraifft, y gwynt yn chwythu sbwriel allan o finiau, neu anifeiliaid yn tynnu sbwriel allan o finiau llawn.

Bu gostyngiad o ran pa mor aml y caiff gwastraff cyffredinol cartrefi ei gasglu ledled Cymru oherwydd **y flaenoriaeth i ailgylchu**. Mae'r rhan fwyaf o awdurdodau lleol bellach yn **casglu gwastraff cyffredinol bob pythefnos, bob tair wythnos neu bob mis.**

Mae canolfannau ailgylchu gwastraff cartref yn chwarae rhan hanfodol o ran mynd i'r afael â thipio anghyfreithlon gan mai nhw yw'r **unig gyrchfan amgen** i unrhyw wastraff na chaiff ei gasglu fel rhan o gasgliadau gwastraff cyffredinol. Ceir problemau gyda chanolfannau ailgylchu gwastraff cartref a all arwain at gynnydd mewn achosion o dipio anghyfreithlon. Mewn **adroddiad yn 2022** ar dipio anghyfreithlon, dywedodd Cadwch Gymru'n Daclus:

> Like any other service, the experience of attending a HWRC will not only dictate future willingness to engage with the service but will be heavily influenced by and through the experience of other users in the area [...] Some social media discussions have even seen people defending fly-tipping because of actual (or perceived) challenges to using the local recycling centre.

Mae rheolau ar gyfer defnyddio canolfannau ailgylchu gwastraff cartref hefyd yn amrywio rhwng awdurdodau lleol. Mae rhwystrau megis systemau archebu newydd neu anghyfarwydd, newidiadau o ran oriau agor, cau mwy o ganolfannau ailgylchu gwastraff cartref lleol, a chyfyngiadau ar ymweliadau yn golygu bod 4**5% o'r ymatebwyr i arolwg Cadwch Gymru'n Daclus yn 2021** a oedd wedi ymweld â'u canolfan ailgylchu yn nodi eu bod wedi cael problem wrth waredu eu gwastraff.

Strategaethau tipio anghyfreithlon blaenorol Llywodraeth Cymru

Mae Llywodraeth Cymru wedi anelu'n bennaf at fynd i'r afael â sbwriel a thipio anghyfreithlon yng Nghymru drwy **gefnogi a grymuso cymunedau i fynd i'r afael â materion ar lefel leol**. Er enghraifft, mae Llywodraeth Cymru yn darparu cyllid grant i amrywiaeth o sefydliadau gan gynnwys pob un o'r 22 awdurdod lleol yng Nghymru, grwpiau cymunedol, sefydliadau'r trydydd sector fel Cadwch Gymru'n Daclus a chyrff fel CNC. Yn ogystal â hyn, mae'r **ymgyrch dyletswydd i ofalu** a ariennir gan Lywodraeth Cymru yn ceisio dylanwadu ar newid ymddygiad ar raddfa fawr ar y lefel genedlaethol, ond mae Llywodraeth Cymru yn nodi y bu hyn yn anodd gan ei fod yn gofyn am gyflwyno **dull cyson a chydlynol** ledled Cymru.

Strategaethau tipio anghyfreithlon 2007-2015

Yn 2007, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ei Strategaeth Tipio Anghyfreithlon ac arianodd fenter pum mlynedd **Taclo Tipio Cymru**. Dilynwyd hyn gan ymgynghoriadau yn **2012-13** a **2014**, a arweiniodd at ddogfen strategaeth yn 2015 – **Cymru Ddi-dipio**. Gweithiodd y strategaeth tuag at bedwar canlyniad:

- ymrwymiad gan bob sefydliad allweddol yng Nghymru i ddileu tipio anghyfreithlon;

- dealltwriaeth eang bod tipio anghyfreithlon yn annerbyniol mewn cymdeithas;
- haws i bobl ddelio â'u gwastraff mewn ffordd gyfrifol; ac
- unrhyw un sy'n tipio'n anghyfreithlon yn cael ei ddal a'i gosbi'n briodol.

Strategaeth tipio anghyfreithlon ers 2021

Yn 2021, cynhaliodd Llywodraeth Cymru ymgynghoriad arall – **Cymru Ddi-sbwriel a Di-dipio** – a oedd yn gofyn am farn ar y cyfuniad o'r **strategaeth flaenorol** ar dipio anghyfreithlon gyda'r uchelgais i fynd i'r afael â sbwriel, ac â ffocws ar bum thema allweddol ar gyfer atal sbwriel a thipio anghyfreithlon:

- lleihau gwastraff
- tystiolaeth, monitro a gwerthuso;
- addysg a newid ymddygiad;
- gorfodaeth effeithiol; a
- chyflawni gweithredol effeithlon.

Yn dilyn ei hymgynghoriad yn 2021, sefydlodd Llywodraeth Cymru **grŵp data a thystiolaeth** ac ailddatganodd ei hymrwymiad i fynd i'r afael â sbwriel a thipio anghyfreithlon o dan un cynllun.

Yn ogystal â hyn, mae Llywodraeth Cymru wedi **cynyddu'r cyllid ar gyfer Taclo Tipio Cymru a Cadwch Gymru'n Daclus yn 2024**, ac ym mis Gorffennaf 2025, gwnaeth **ddatganiad ysgrifenedig ynghylch sbwriel a thipio anghyfreithlon**. Yn y datganiad, dywed Llywodraeth Cymru y bydd yn parhau i ddarparu cyllid grant i bartneriaid fel Taclo Tipio Cymru a Cadwch Gymru'n Daclus, a bydd yn helpu awdurdodau lleol a Taclo Tipio Cymru i ehangu eu galluoedd gorfodi. Mae hefyd yn dweud ei fod yn gweithio gydag awdurdodau lleol i "nodi a hyrwyddo enghreifftiau o arferion da a chysondeb wrth fynd i'r afael ag ansawdd amgylcheddol lleol gwael".

Grŵp Trawsbleidiol ar Daflu Sbwriel, Tipio Anghyfreithlon a Lleihau Gwastraff

Ffurfiwyd **Grŵp Trawsbleidiol ar Daflu Sbwriel, Tipio Anghyfreithlon a Lleihau Gwastraff y Senedd er mwyn:**

> …dwyn ynghyd sefydliadau a phenderfynwyr allweddol o bob rhan o Gymru i nodi a hyrwyddo arfer gorau, datblygu camau gweithredu ac argymhellion deddfwriaethol i Lywodraeth Cymru a chodi ymwybyddiaeth y cyhoedd o faterion allweddol a mentrau.

Ar hyn o bryd mae'r grŵp trawsbleidiol yn cynnwys Aelodau o'r Senedd a chynrychiolwyr o **Cyfoeth Naturiol Cymru**, **Cadwch Cymru'n Daclus**, **Cyfeillion y Ddaear Cymru**, **Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLLLC)** a **Casglwyr Sbwriel Beddau.**

Ym mis Mehefin 2025, cyhoeddodd y grŵp trawsbleidiol gynigion maniffesto o'r enw **"Which Wales do we want to see?".** Dywedodd **Prif Swyddog Gweithredol Cadwch Gymru'n Daclus** ei fod yn gobeithio y bydd y cynigion o gymorth i bob plaid wleidyddol yn y Senedd wrth lunio eu maniffestos ar gyfer etholiad y Senedd 2026.

2. Maint y broblem o dipio anghyfreithlon yng Nghymru

Mae **Llywodraeth Cymru yn cyhoeddi data** am nifer yr achosion o dipio anghyfreithlon a gofnodwyd a ble y digwyddodd y rhain. Cafodd ansawdd y data a ddefnyddiwyd yn yr adran hon **eu hadolygu gan Lywodraeth Cymru yn 2023**, ac fe'u hystyrir yn fanylach ar ddiwedd y bennod hon.

Bu gostyngiad yn nifer yr achosion o dipio anghyfreithlon a gofnodwyd yng Nghymru, o 61,995 yn 2007-08 i'r lefel isaf o 31,713 yn 2014-15. Fodd bynnag, maent wedi cynyddu ers hynny, gan gyrraedd 42,171 yn 2023-24.

Ffigur 1. Achosion o dipio anghyfreithlon a gofnodwyd a chamau gweithredu dethol gan Lywodraeth Cymru, 2006-2024

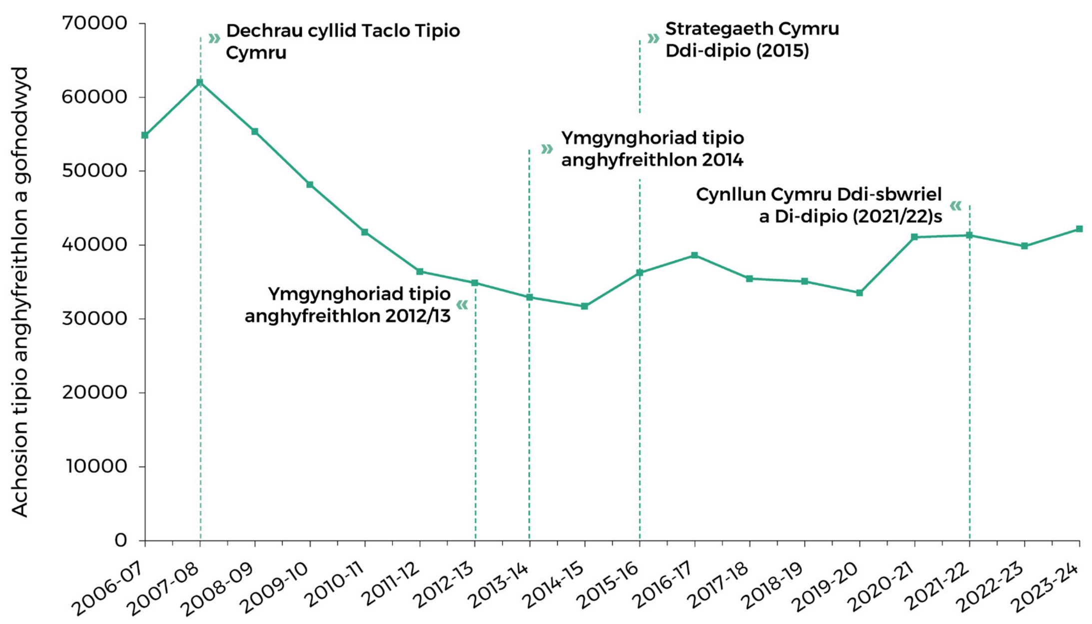

Ffynhonnell: **StatsCymru**

Ffigur 2. Achosion o dipio anghyfreithlon a gofnodwyd yn ôl awdurdod lleol, 2023-24

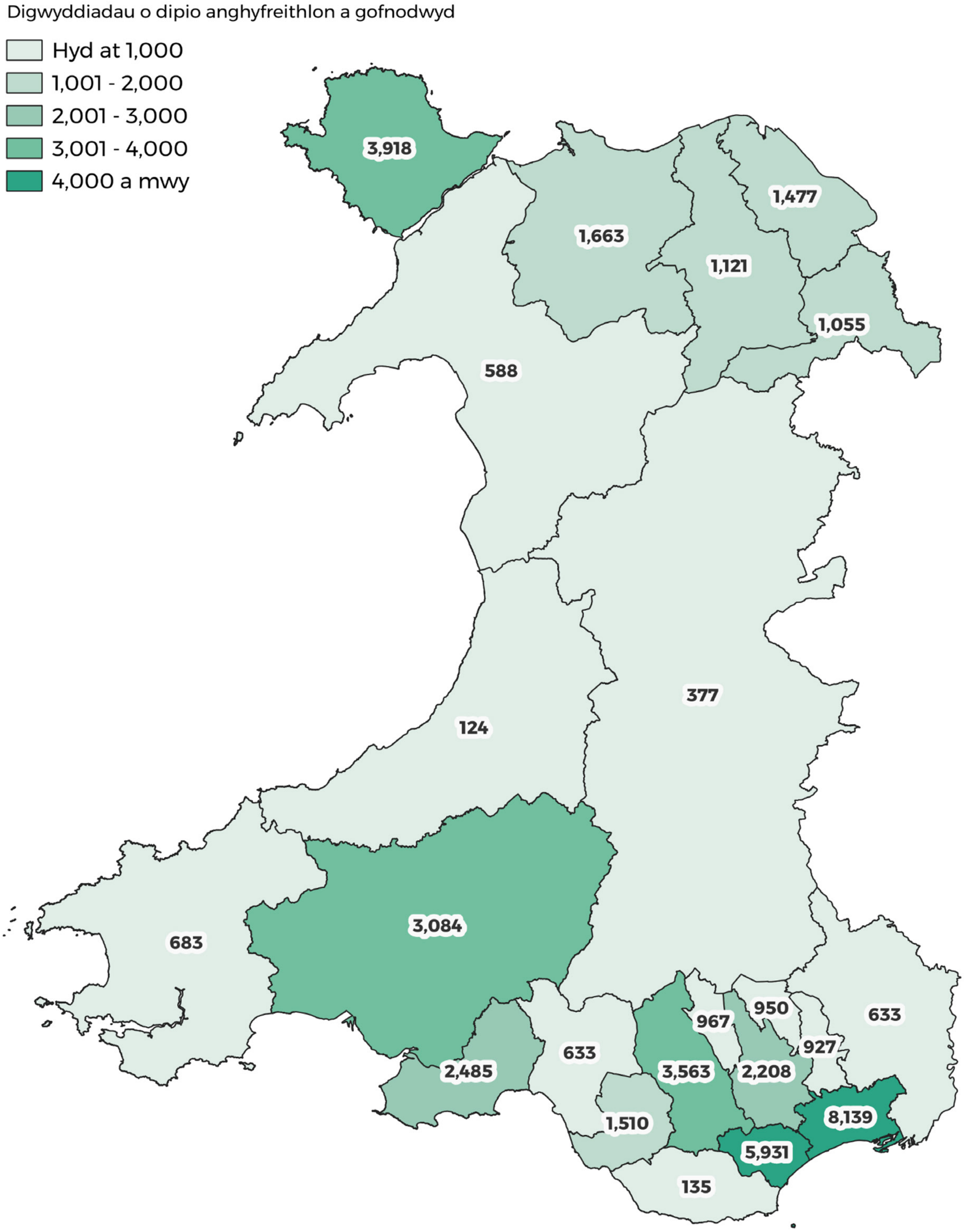

Ffynhonnell: **StatsCymru**

Yn 2023-24, yr awdurdod lleol â'r **nifer fwyaf o achosion o dipio anghyfreithlon a gofnodwyd oedd Casnewydd (8,139)**, ac yna Caerdydd (5,931). Ynys Môn oedd â'r drydedd nifer uchaf o achosion a adroddwyd, er ei bod yn **ugeinfed o ran poblogaeth** ymhlith y 22 awdurdod lleol.

Casglu data am dipio anghyfreithlon

Mae'n anodd cofnodi data am dipio anghyfreithlon, ac mae bron yn amhosibl casglu **darlun cwbl 'wir' o'r broblem** oherwydd natur y drosedd.

Mewnbynnu data am dipio anghyfreithlon

Ym mis Ebrill 2004, aeth **WasteDataFlow**, sef system ar y we ar gyfer adrodd data gwastraff trefol, yn fyw i'w defnyddio gan awdurdodau lleol. Mae awdurdodau lleol yn cyflwyno eu data tipio anghyfreithlon i'r system bob chwarter. Mae'r data a gyflwynir yn cynnwys gwybodaeth am faint a natur pob achos o dipio anghyfreithlon a gofnodwyd, cost ymdrin â phob achos, ac unrhyw gamau gorfodi a gymerwyd. Yna mae Taclo Tipio Cymru yn gwirio ansawdd y data hyn cyn eu cyhoeddi'n flynyddol ar **wefan Llywodraeth Cymru**.

Cyn WasteDataFlow, byddai holiaduron ar wahân am dipio anghyfreithlon yn cael eu hanfon at awdurdodau lleol, ac roeddent **yn aml yn ailadroddus.** Nod gwreiddiol WasteDataFlow oedd disodli'r holiaduron hyn ac yn lle hynny symud i un set ddata hanfodol a gesglir drwy ffurf fwy safonol o gasglu data.

Mae Llywodraeth Cymru hefyd wedi ariannu system mapio GPS – **FlyMapper** – y mae awdurdodau lleol yn ei ddefnyddio i gynorthwyo'r broses gofnodi gan ei bod yn galluogi casglu data gofodol a gweledol ychwanegol.

Adolygiad ansawdd data

Yn 2023, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru **adolygiad ansawdd o ddata am dipio anghyfreithlon a gofnodwyd gan awdurdodau lleol**. Trafododd yr adroddiad gryfderau a chyfyngiadau'r data.

Mae cyfyngiadau'r data yn cynnwys anghysondebau yn y ffordd y caiff data eu cofnodi mewn awdurdodau lleol, er enghraifft, gwahaniaethau mewn amcangyfrifon maint a'r ffaith na chaiff union leoliad y digwyddiad ei gofnodi. Yn ogystal â hyn, credir nad yw tipio anghyfreithlon ar dir preifat yn cael ei adrodd yn ddigonol, felly efallai nad oes darlun llawn o bob achos o dipio anghyfreithlon.

Wrth edrych ar y data, dylid bod yn ofalus wrth ddehongli'r ffigurau oherwydd **newidiadau a gwelliannau yn y mecanweithiau adrodd data a'r canllawiau cysylltiedig.**

Ar ben hynny, mae nifer y camau ymchwilio wedi gostwng dros amser, ond gallai hyn fod oherwydd canllawiau llymach ynghylch pa gamau y mae modd eu cynnwys. Er enghraifft, dim ond pan fyddant wedi cael eu hanfon at y troseddwr mewn perthynas ag achos penodol o dipio anghyfreithlon y dylid cynnwys llythyrau rhybudd.

Ers yr adroddiad ansawdd, **cyflwynwyd mesurau dilysu** pellach i'r broses mewnbynnu data mewn awdurdodau lleol. Am wybodaeth fanylach ynghylch ansawdd data am dipio anghyfreithlon yng Nghymru, gweler yr **adran 'ansawdd' yn adroddiad 2023.**

3. Cosbau am dipio anghyfreithlon a chamau gorfodi

Cosbau am dipio anghyfreithlon a thaflu sbwriel

Mae tipio anghyfreithlon a thaflu sbwriel yn droseddau, gyda'r gwahaniaeth rhwng troseddau, ac unrhyw gosbau dilynol, **fel arfer yn seiliedig ar faint y gwastraff.**

Mae sbwriel wedi'i ddeddfu ar ei gyfer o dan **ran IV o Ddeddf Diogelu'r Amgylchedd 1990** (fel y'i diwygiwyd gan y **Ddeddf Cymdogaethau Glân a'r Amgylchedd 2005**), ac mae tipio anghyfreithlon yn dod o dan **ran II o Ddeddf Diogelu'r Amgylchedd 1990** (fel y'i diwygiwyd gan **Reoliadau Dyddodi Gwastraff Heb Awdurdod (Cosbau Penodedig) (Cymru) 2017).**

Mae'r ddeddfwriaeth yn gosod dirwy uchaf am daflu sbwriel o hyd at £2500 trwy hysbysiad cosb sefydlog. Mae gan awdurdodau lleol y pŵer i bennu lefel y ddirwy a fydd yn gymwys yn eu hardal, gyda swm diofyn safonol o £75 os dewisant beidio â gwneud hynny.

Yn achos troseddau tipio anghyfreithlon, mae'r ddeddfwriaeth yn nodi mai'r gosb uchaf mewn Llys Ynadon yw dirwy ddiderfyn a/neu 12 mis o garchar. Mae modd cosbi troseddau yr ymdrinnir â nhw yn Llys y Goron drwy ddirwy ddiderfyn a/neu 5 mlynedd o garchar. Gall y Llys hefyd wneud gorchymyn:

- yn ei gwneud yn ofynnol i'r troseddwr dalu'r costau sy'n gysylltiedig â chamau gorfodi'r achos ac ymchwilio iddo;
- yn caniatáu atafaelu unrhyw gerbydau a oedd yn rhan o'r drosedd; ac
- yn gorchymyn i'r troseddwr dalu costau gwaredu'r gwastraff a ddyddodwyd yn anghyfreithlon (tipio anghyfreithlon).

Mae yna amrywiaeth o gosbau eraill posibl am droseddau tipio anghyfreithlon, er enghraifft gwaharddiadau gyrru, cyrffyw â thag electronig a gwasanaeth cymunedol.

Erlyniadau a chamau gorfodi

Mae nifer yr erlyniadau am dipio anghyfreithlon ers 2006 wedi amrywio o 18 (yn 2020-21) i 122 (2018-19). Mae'n debyg bod y nifer isel yn 2020-21 oherwydd y pandemig Covid-19.

Ffigur 3. Canlyniadau erlyniadau am dipio anghyfreithlon, 2006-2024

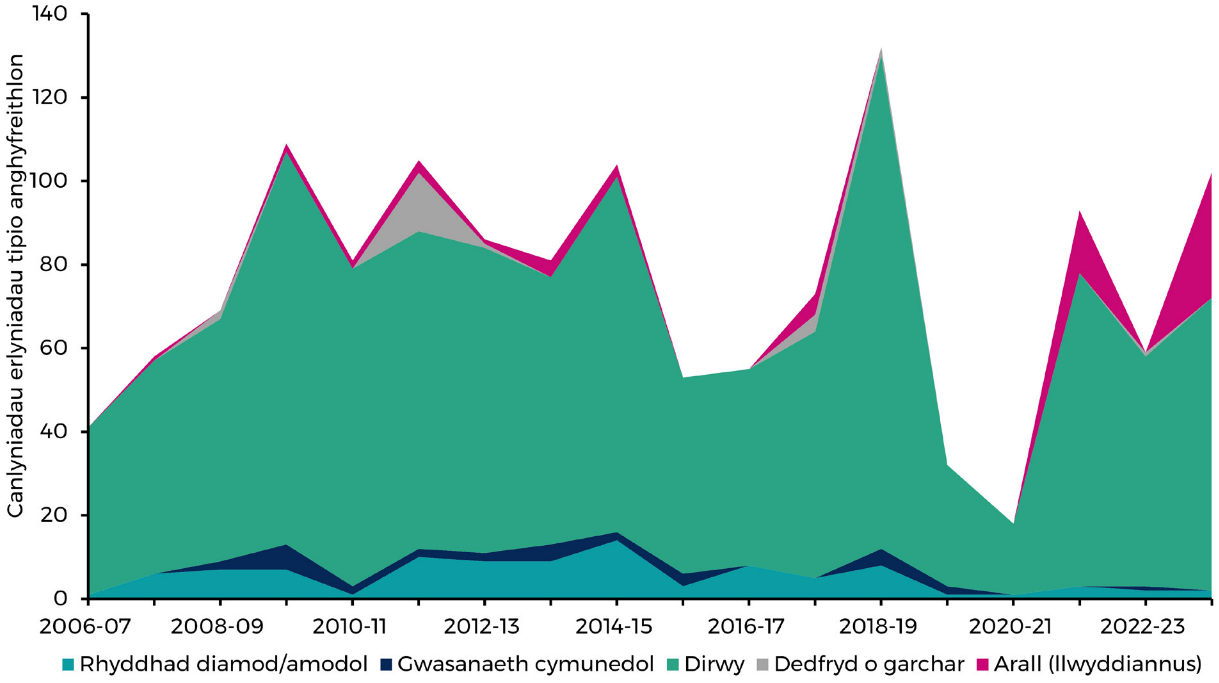

Mae'r siart arwynebedd wedi'i bentyrru hon yn dangos sut mae gwahanol gategorïau'n cyfrannu at gyfanswm dros amser — mae'r cyfanswm uchder yn cynrychioli swm yr holl gategorïau, gyda phob band lliw yn dangos cyfran y categori hwnnw o'r cyfanswm. Trwch lliw, nid ei uchder o'r llinell sylfaen, sy'n dangos faint y mae'n cyfrannu ym mhob blwyddyn. Er enghraifft, yn 2023-24, roedd 102 o ganlyniadau erlyniadau: o'r rhain, rhyddhau'n absoliwt/amodol oedd 2, dirprwyon oedd 70, ac erlyniadau (llwyddiannus) eraill oedd 30.

Ffynhonnell: **StatsCymru**

Mae'r mathau o gosb a ddefnyddir wedi newid dros amser. Er mai dirwyon yw'r canlyniad mwyaf cyffredin o hyd, mae rhyddhau diamod/amodol a gwasanaeth cymunedol wedi gostwng. Mae 'Arall (llwyddiannus)' yn cyfeirio at **unrhyw ganlyniadau cadarnhaol eraill a ddyfarnwyd gan y llys yn ystod y cyfnod hwn.**

Mae lefel y camau gorfodi a gymerwyd wedi aros yn fwy cyson ers 2006, gyda gwaith ymchwilio yn cyfrif am gyfran fawr o gyfanswm y camau gorfodi. Hefyd, caiff llythyrau rhybudd ac arolygiadau dyletswydd i ofalu (**gofyn i fusnesau ddangos nodiadau trosglwyddo gwastraff neu ymchwilio i aelwydydd am amheuaeth o dorri eu dyletswydd**) eu defnyddio'n gyffredin.

Ffigur 4 Nifer y camau gorfodi am dipio anghyfreithlon, 2006-2024

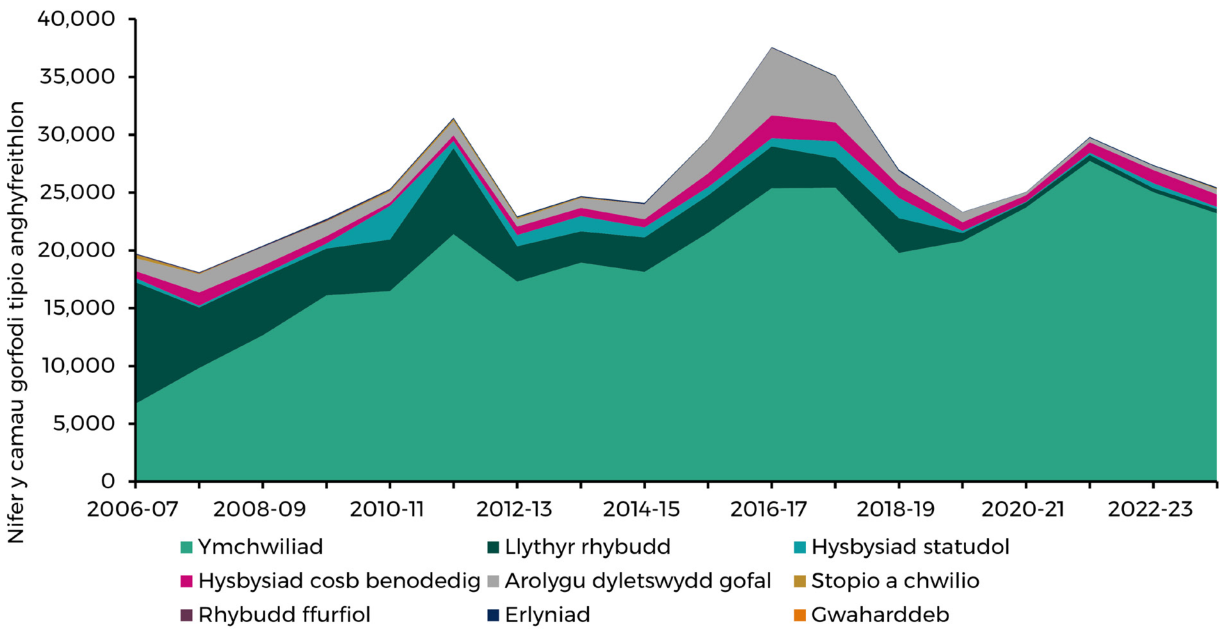

Mae'r siart arwynebedd wedi'i bentyrru hon yn dangos sut mae gwahanol gategorïau'n cyfrannu at gyfanswm dros amser — mae'r cyfanswm uchder yn cynrychioli swm yr holl gategorïau, gyda phob band lliw yn dangos cyfran y categori hwnnw o'r cyfanswm. Trwch lliw, nid ei uchder o'r llinell sylfaen, sy'n dangos faint y mae'n cyfrannu ym mhob blwyddyn. Er enghraifft, yn 2023-24, roedd dros 23,000 o ymchwiliadau, 384 llythyr rhybudd, 163 hysbysiad statudol, dros 1,000 o hysbysiadau cosb benodedig, 448 arolygiad dyletswydd gofal, 63 stopio a chwilio, 3 rhybuddiad ffurfiol, a 102 erlyniad

Ffynhonnell: **StatsCymru**

4. Cyfrifoldebau

Camau gorfodi gan awdurdodau lleol

Nid oes dyletswydd statudol ar awdurdodau lleol i ymchwilio i dipio anghyfreithlon, a all arwain at adnoddau ar gyfer camau gorfodi yn dod yn ail i ddyletswyddau fel casglu a gwaredu gwastraff cartref.

Mae swyddogion gorfodi awdurdodau lleol yn gyfrifol am roi cosbau yn ogystal â chynnig mwy o addysg ac ymgysylltiad ynghylch y mater.

Canfu **adroddiad Cadwch Gymru'n Daclus yn 2022** fod nifer y swyddogion gorfodi a gyflogir gan awdurdodau lleol yn amrywio o 0 i 15, gyda rhwng dau a thri ar gyfartaledd. Mae'r adroddiad yn awgrymu bod yr amrywiad yn nifer y swyddogion gorfodi yn arwyddocaol oherwydd bod:

> … effeithiolrwydd gorfodi fel dull o atal ymddygiad [yn] gwbl ddibynnol ar y gred o gael eich dal. Heb bresenoldeb gweladwy eang, mae'n anodd cadarnhau'r gred hon.

Mae **casglu tystiolaeth ar gyfer erlyniad llwyddiannus** hefyd yn cymryd llawer o amser ac arian, ond yn ôl **Cadwch Cymru'n Daclus**, gall y cosbau sy'n cael eu gosod gan y llysoedd fod yn amrywiol a dywed yn aml nad ydynt yn anfon negeseuon digon cryf am y drosedd sy'n cael ei chyflawni.

Mae Cadwch Gymru'n Daclus wedi galw am **hyfforddiant i ynadon ynghylch troseddau amgylcheddol** i gynyddu'r ddealltwriaeth o effeithiau tipio anghyfreithlon ac i helpu i wella cysondeb y dull gweithredu ledled Cymru.

Rheoliadau newydd a'r Uned Ar y Cyd ar gyfer Troseddau Gwastraff

Yn 2018, fe wnaeth y **Rheoliadau Gorfodaeth Gwastraff (Cymru a Lloegr)** ddarparu dau bŵer newydd:

- Y pŵer i awdurdodau rheoleiddio gwastraff (Asiantaeth yr Amgylchedd yn Lloegr a Cyfoeth Naturiol Cymru) ac awdurdodau casglu gwastraff (awdurdodau lleol) gyflwyno hysbysiad i berchennog neu feddiannydd i waredu gwastraff sy'n cael ei gadw neu ei waredu'n anghyfreithlon, waeth a gafodd ei ddyddodi'n gyfreithlon yn wreiddiol ai peidio.
- Y pŵer i awdurdodau rheoleiddio gwastraff gyfyngu ar fynediad a mewnforio gwastraff i fangreoedd sydd, neu a oedd, yn gyfleuster gwastraff rheoleiddiedig

neu eithriedig am hyd at 72 awr drwy gyflwyno hysbysiad cyfyngu.

Hefyd, yn **2018, fe wnaeth adolygiad annibynnol o droseddau difrifol a chyfundrefnol yn y sector gwastraff,** a gyhoeddwyd gan Lywodraeth y DU, argymell sefydlu Uned Ar y Cyd ar gyfer Troseddau Gwastraff dan arweiniad y rheoleiddwyr amgylcheddol gydag asiantaethau gorfodi'r gyfraith o bob un o'r llywodraethau datganoledig.

Sefydlwyd yr Uned Ar y Cyd ar gyfer Troseddau yn 2020 ac mae ganddi wyth partner, gan gynnwys **Asiantaeth yr Amgylchedd**, **Cyfoeth Naturiol Cymru**, **yr Asiantaeth Troseddu Genedlaethol**, a **Heddlu Trafnidiaeth Prydain**.

Dywed yr Uned Ar y Cyd ar gyfer Troseddau mai ei blaenoriaethau yw:

- Paratoi – lleihau effaith troseddau gwastraff lle maent yn digwydd.
- Atal – atal pobl rhag ymwneud â throseddu difrifol a chyfundrefnol.
- Diogelu – diogelu seilwaith, amgylchedd a chymunedau hanfodol y DU.
- Erlid – erlyn a tharfu ar bobl sy'n ymwneud â throseddau difrifol a chyfundrefnol.

Yn ei **hadroddiad diwedd blwyddyn 2024-25**, dywedodd yr Uned Ar y Cyd ar gyfer Troseddau ei bod wedi arwain neu gefnogi 34 o weithrediadau, trefnu a/neu wedi mynychu 70 diwrnod o weithredu, cefnogi 13 o arestiadau ar y dyddiau gweithredu hyn a chyflwyno 40 o gyflwyniadau codi ymwybyddiaeth neu hyfforddiant. Ni nododd faint, os o gwbl, o'r gweithgareddau hyn a gynhaliwyd yng Nghymru.